Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
M. SZPUNAR
fremsat den 13. december 2017 [1]

Sag C-558/16

Doris Margret Lisette Mahnkopf
procesdeltager:
Sven Mahnkopf

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Kammergericht Berlin (den regionale appeldomstol i Berlin, Tyskland))

»Præjudiciel forelæggelse – område med frihed, sikkerhed og retfærdighed – europæisk arvebevis – anvendelsesområde – mulighed for registrering af den efterlevende ægtefælles arvelod i det europæiske arvebevis«

I. Indledning

1. I den foreliggende sag har den nationale ret for anden gang anmodet Domstolen om en fortolkning af bestemmelserne i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 650/2012 af 4. juli 2012 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser vedrørende arv og om accept og fuldbyrdelse af officielt bekræftede dokumenter vedrørende arv og om indførelse af et europæisk arvebevis [2].

2. Det spørgsmål, som den nationale ret forelagde i Kubicka-sagen [3], vedrørte afgrænsningen af arvelovgivningen fra tingsretten. I den foreliggende sag har den nationale ret anmodet Domstolen om en afgrænsning af arvelovgivningen fra formueforholdet mellem ægtefæller. Med sine præjudicielle spørgsmål ønsker den nationale ret nemlig oplyst, om den arvelod, der – i henhold til § 1371, stk. 1, i Bürgerliches Gesetzbuch (den tyske borgerlige lovbog, herefter »BGB«) – tilfalder den efterlevende ægtefælle, kan registreres i det europæiske arvebevis. Desuden har den forelæggende ret anmodet om at få oplyst, hvilke virkninger en registrering af oplysninger om denne arvelod i det europæiske arvebevis har.

1 – Originalsprog: polsk.

2 – EUT 2012, L 201, s. 107.

3 – Jf. dom af 12.10.2017 (C-218/16, EU:C:2017:755).

II. Retsforskrifter

A. EU-retten

3. 11., 12. og 71. betragtning til forordning nr. 650/2012 har følgende ordlyd:

»(11) Denne forordning bør ikke finde anvendelse på andre civilretlige områder end arv. Af klarhedshensyn bør en række spørgsmål, der kan anses for at have tilknytning til arvesager, udtrykkeligt undtages fra denne forordnings anvendelsesområde.

(12) Denne forordning bør således ikke finde anvendelse på spørgsmål vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller, herunder ægtepagter, som de kendes i visse retssystemer, i det omfang disse ægtepagter ikke vedrører arvespørgsmål, og formueforholdet i forhold, der anses for at have virkninger svarende til et ægteskabs. De myndigheder, der behandler en given arv i henhold til denne forordning, bør dog afhængigt af situationen tage hensyn til opløsningen af afdødes formueforhold mellem ægtefæller eller tilsvarende formueforhold ved fastlæggelsen af dødsboet og de arveberettigedes respektive andele.

[…]

(71) Beviset bør have samme virkning i alle medlemsstater. Det bør ikke i sig selv være et eksigibelt dokument, men bør have beviskraft, og det bør forudsættes, at beviset nøjagtigt godtgør de elementer, der er fastsat i henhold til den lov, der finder anvendelse på arven, eller i henhold til en hvilken som helst anden lov, der finder anvendelse på specifikke forhold, f.eks. den materielle gyldighed af dødsdispositioner. Bevisets beviskraft bør ikke omfatte elementer, der ikke er underlagt denne forordning, som f.eks. spørgsmålet om slægtskab eller spørgsmålet om, hvorvidt et bestemt aktiv tilhørte afdøde eller ikke. […]«

4. Artikel 1, stk. 1, og artikel 1, stk. 2, litra d), i forordning nr. 650/2012 har følgende ordlyd:

»1. Denne forordning finder anvendelse på arv. […]

2. Denne forordning finder ikke anvendelse på spørgsmål vedrørende:

[…]

d) spørgsmål vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller og formueforholdet i forhold, der ifølge den lov, der finder anvendelse på sådanne forhold, anses for at have virkninger svarende til et ægteskabs

[…]«

5. I henhold til artikel 3, stk. 1, litra a), i forordning nr. 650/2012 forstås ved

»»arv«: enhver form for overgang af goder, rettigheder og forpligtelser ved dødsfald, hvad enten det drejer sig om en viljesbestemt overførsel ved dødsdisposition eller om overgang ved arv efter loven«.

6. Artikel 23 (»Anvendelsesområdet for den lov, der skal anvendes«), stk. 1, og artikel 23, stk. 2, litra b), i forordning nr. 650/2012 bestemmer:

»1. Den lov, der udpeges i medfør af artikel 21 eller artikel 22, finder anvendelse på hele arven.

2. Denne lov finder navnlig anvendelse på spørgsmål som:

[…]

b) fastlæggelse af de arveberettigede, af deres respektive andele og af den afdødes eventuelle pålæg til dem samt fastlæggelse af andre rettigheder i boet, herunder den længstlevende ægtefælles eller partners arveret

[…]«

7. Kapitel VI (»Det europæiske arvebevis«) i forordning nr. 650/2012 indeholder en række bestemmelser vedrørende dette instrument i EU-retten. Deriblandt er artikel 62 og 63, der forklarer formålet med indførelsen af det europæiske arvebevis:

»Artikel 62

Indførelse af det europæiske arvebevis

1. Med denne forordning indføres et europæisk arvebevis (herefter »beviset«), som udstedes til brug i en anden medlemsstat og har de retsvirkninger, der er anført i artikel 69.

2. Anvendelse af beviset er ikke obligatorisk.

3. Beviset træder ikke i stedet for interne dokumenter, der anvendes til tilsvarende formål i medlemsstaterne. Når et bevis først er udstedt til brug i en anden medlemsstat, skal det dog også have de retsvirkninger, der er anført i artikel 69, i den medlemsstat, hvis myndigheder har udstedt beviset efter bestemmelserne i dette kapitel.

Artikel 63

Formålet med beviset

1. Formålet med beviset er, at det skal kunne anvendes af arvinger, legatarer med direkte rettigheder i arvesagen og testamentsindsatte bobestyrere eller bobestyrere, som i en anden medlemsstat har behov for at påberåbe sig deres status eller at udøve henholdsvis deres rettigheder som arvinger eller legatarer og/eller deres beføjelser som testamentsindsatte bobestyrere eller bobestyrere.

2. Beviset kan navnlig anvendes til at bevise et eller flere af følgende forhold:

a) statussen og/eller arveretten for hver arving eller i givet fald hver legatar, der er nævnt i beviset, og deres respektive arveandele

[…]«

8. Artikel 68 (»Bevisets indhold«) i forordning nr. 650/2012 indeholder følgende bestemmelser i litra f), h) og l):

»Beviset skal indeholde følgende oplysninger, i det omfang det er nødvendigt til det formål, hvortil beviset udstedes:

[…]

f) oplysninger vedrørende den afdøde: efternavn (eventuelt efternavn ved fødslen), fornavn(e), køn, fødested og fødselsdato, civilstand, statsborgerskab, (eventuelt) id-nummer, adresse på dødstidspunktet og tid og sted for dødsfaldet

[…]

h) oplysninger om ægtepagt eller eventuel anden aftale indgået af den afdøde om et forhold, der ifølge den lov, der finder anvendelse på sådanne forhold, anses for at have virkninger svarende til et ægteskabs, og oplysninger om formueforholdet mellem den afdøde og dennes ægtefælle eller et tilsvarende formueforhold

[…]

l) de respektive arveandele samt i givet fald listen over rettigheder og/eller goder, der tilfalder hver enkelt arving

[…]«

9. Artikel 69 i forordning nr. 650/2012 regulerer retsvirkningerne af det europæiske arvebevis. I denne bestemmelses stk. 1, 2 og 5 anføres følgende:

»1. Beviset skal være gældende i alle medlemsstater, uden at der stilles krav om anvendelse af en særlig procedure.

2. Beviset forudsættes nøjagtigt at godtgøre de elementer, der er fastsat i henhold til den lov, der finder anvendelse på arven, eller i henhold til en hvilken som helst anden lov, der finder anvendelse på specifikke forhold. […]

5. Beviset udgør et gyldigt dokument til optagelse af boets ejendele i det relevante register i en medlemsstat, jf. dog artikel 1, stk. 2, litra k) og l).«

B. Tysk ret

10. I tysk ret reguleres principperne for bodelingen ved den legale formueordnings ophør i BGB. Navnlig bestemmes følgende i BGB's § 1931, stk. 1, første punktum, og stk. 3:»(1) Arveladers efterlevende ægtefælle arver i konkurrence med slægtninge i første arveklasse en fjerdedel, i konkurrence med slægtninge i anden arveklasse eller med bedsteforældre halvdelen af arven som legal arv. […]

(2) […]

(3) Bestemmelsen i BGB § 1371 berøres ikke heraf.

(4) […]«

11. BGB's § 1371 bestemmer:»(1) Såfremt formueforholdet ophører som følge af en af ægtefællernes død, fordeles formueforøgelsen inden for fællesejet, idet den efterlevende ægtefælles legale arvelod forhøjes med en fjerdedel af arven, i hvilken forbindelse det er uden betydning, om ægtefællerne konkret har opnået en formueforøgelse.

(2) Såfremt den efterlevende ægtefælle ikke bliver arving og heller ikke har ret til et legat, kan denne ægtefælle kræve, at formueforøgelsen inden for fællesejet fordeles i henhold til bestemmelserne i §§ 1373-1383 og § 1390. Den efterlevende ægtefælles tvangsarv […] fastsættes i så fald på grundlag af ægtefællens ikke-forhøjede legale arvelod.

(3) Såfremt den efterlevende ægtefælle giver afkald på arven, kan denne ægtefælle foruden fordelingen af formueforøgelsen inden for fællesejet også gøre krav på tvangsarven, selv om ægtefællen ikke har ret til denne i henhold til de arveretlige bestemmelser. Dette gælder ikke, såfremt den efterlevende ægtefælle ved aftale med sin ægtefælle har givet afkald på sin legale arveret eller sin ret til tvangsarv.

(4) Såfremt der findes arveberettigede livsarvinger efter den afdøde ægtefælle, der ikke stammer fra det ægteskab, der er blevet opløst ved denne ægtefælles død, har den efterlevende ægtefælle pligt til af den fjerdedel, som denne yderligere er blevet tillagt i henhold til stk. 1, at udrede midler til en passende uddannelse til disse livsarvinger, såfremt og i det omfang de har behov herfor.«

III. Tvisten i hovedsagen

12. Lutz Gerhard Mahnkopf afgik ved døden den 29. august 2015 og efterlod Doris Margret Lisette Mahnkopf som enke samt en søn, Sven Mahnkopf. Doris Margret Lisette Mahnkopf og Sven Mahnkopf er procesdeltagere i den sag, der verserer for den forelæggende ret.

13. Arveladeren var på dødstidspunktet gift med sagsøgeren. Ægtefællerne levede sammen i et formuefællesskab med hensyn til erhvervet formue (»Zugewinngemeinschaft«), der er den legale formueordning. Ægtefællerne var tyske statsborgere på tidspunktet for ægteskabets indgåelse og havde bopæl i Tyskland. Ægtefællerne havde ikke oprettet ægtepagt. Arvelader har ikke efterladt sig dødsdispositioner.

14. Arveladers aktiver befandt sig i Tyskland med undtagelse af en halvpart i en fast ejendom i Sverige.

15. Efter anmodning fra den afdødes hustru udstedte skifteretten den 30. maj 2016 en national arveattest, hvorefter procesdeltagerne hver arver halvdelen efter Lutz Gerhard Mahnkopf som legal arv.

16. Derefter anmodede den afdødes hustru om udstedelse af et europæisk arvebevis. Arvebeviset skulle anvendes til registreringen af overførslen af ejendomsretten til den faste ejendom i Sverige til Lutz Gerhard Mahnkopfs arvinger. Denne anmodning blev imidlertid afvist af den nationale ret med den begrundelse, at BGB's § 1371, stk. 1, vedrører formueforholdet mellem ægtefæller, der ikke er omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012.

17. Den afdødes hustru kærede denne kendelse til den forelæggende ret, Kammergericht Berlin (den regionale appeldomstol i Berlin, Tyskland). Under kæremålet har hun nedlagt en subsidiær påstand om, at det i det europæiske arvebevis, alene til orientering, anføres, at hendes arv i henhold til BGB's § 1371, stk. 1, for en fjerdedels vedkommende beror på den formueretlige ordning mellem ægtefællerne.

18. Den forelæggende ret er blevet i tvivl om, hvorvidt det europæiske arvebevis kan udstedes med det indhold, som den afdødes hustru har anmodet om.

19. I anmodningen om præjudiciel afgørelse har den nationale ret anført, at Lutz Gerhard Mahnkopf ikke har foretaget noget retsvalg med hensyn til arven efter ham. I henhold til artikel 21 i forordning nr. 650/2012 er det derfor tysk lov, der finder anvendelse.

20. For så vidt angår de formueretlige forhold mellem ægtefæller har den forelæggende ret anført, at de lovvalgsregler, der bestemmer, hvilken ret der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller, på nuværende tidspunkt endnu ikke er blevet harmoniseret.

21. Følgelig skal afgørelsen om, hvilken lov der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller, træffes på grundlag af de nationale lovvalgsregler, der gælder i den stat, hvor den domstol, der behandler sagen, er beliggende. I tysk ret er det artikel 14 og 15 i Einführungsgesetz zum BGB (lov om indførelse af borgerlig lovbog, EGBGB). Den forelæggende ret har oplyst, at det i henhold til disse bestemmelser er tysk lov, der finder anvendelse på formueforholdet mellem arveladeren og hans hustru.

22. Selv om tysk ret både finder anvendelse på arven og på formueforholdet mellem ægtefællerne, er den forelæggende ret af den opfattelse, at afgrænsningen mellem disse to retsområder kan være af betydning for indholdet og retsvirkningerne af det europæiske arvebevis inden for rammerne af proceduren vedrørende anmodningen om udstedelsen af dette bevis og under de i hovedsagen foreliggende omstændigheder.

IV. De præjudicielle spørgsmål og retsforhandlingerne ved Domstolen

23. Kammergericht Berlin (den regionale appeldomstol i Berlin) har på denne baggrund besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal artikel 1, stk. 1, i forordning nr. 650/2012 fortolkes således, at forordningens anvendelsesområde (»arv«) tillige omfatter bestemmelser i national ret, der som BGB's § 1371, stk. 1, regulerer formueretlige spørgsmål efter en ægtefælles død gennem forhøjelse af den anden ægtefælles legale arvelod?

2) Såfremt det første spørgsmål besvares benægtende, skal artikel 68, litra l)[,] og artikel 67, stk. 1, i forordning nr. 650/2012 da fortolkes således, at den efterlevende ægtefælles arvelod, også for det tilfælde at denne for en brøkdels vedkommende skyldes en forhøjelse i henhold til en formueretlig bestemmelse som BGB's § 1371, stk. 1, i det hele kan registreres i det europæiske arvebevis?

   Såfremt dette principielt må besvares benægtende, kan det imidlertid undtagelsesvist besvares bekræftende for så vidt angår faktiske omstændigheder, hvorunder

   a) arvebeviset alene har til formål at gøre arvingernes rettigheder gældende i en bestemt, anden medlemsstat for så vidt angår arveladers derværende aktiver, og

   b) arvesagens afgørelse (artikel 4 og 21 i forordning nr. 650/2012) og – uanset hvilke lovvalgsregler der finder anvendelse – spørgsmål vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller skal vurderes efter samme nationale lovgivning.

3) Såfremt såvel det første som det andet i det hele skal besvares benægtende, skal artikel 68, litra l), i forordning nr. 650/2012 da fortolkes således, at den efterlevende ægtefælles arvelod, som forhøjet som følge af den formueretlige ordning, i det hele kan registreres i det europæiske arvebevis – men på grund af forhøjelsen kun til orientering?«

24. Anmodningen om en præjudiciel afgørelse blev indleveret til Domstolens Justitskontor den 3. november 2016.

25. Parterne i hovedsagen, den tyske, den belgiske, den græske, den italienske, den spanske og den polske regering samt Europa-Kommissionen har indgivet skriftlige indlæg. Den tyske, den belgiske og den spanske regering samt Europa-Kommissionen deltog i retsmødet den 4. oktober 2017.

V. Bedømmelse

C. Forordning nr. 650/2012's rolle inden for opbygningen af EU-retsakterne på området for samarbejde om civilretlige spørgsmål

26. Forordning nr. 650/2012 finder anvendelse på arv efter personer, som afgår ved døden på eller efter den 17. august 2015. For så vidt angår disse forhold træder forordningens harmoniserede lovvalgsregler i stedet for de hidtidige nationale regler, der har været kendetegnet ved at være meget forskellige.

27. Derved bidrager forordning nr. 650/2012 til at fjerne hindringer for den frie bevægelighed for personer på det indre marked, hvilket er i overensstemmelse med andet og tredje punktum i syvende betragtning til forordning nr. 650/2012, hvorefter rettigheder, der tilkommer arvinger og legatarer, andre af afdødes nærtstående samt boets kreditorer, bør sikres effektivt.

28. Forordning nr. 650/2012 fastlægger i denne forbindelse kompetencen og rækkevidden af lovvalget i arvesager. Derved gør forordningen det muligt at tage hensyn til arveladerens ønsker vedrørende dennes formue i videst muligt omfang.

D. Det første præjudicielle spørgsmål

29. Med det første præjudicielle spørgsmål ønsker den nationale ret oplyst, om en bestemmelse i national ret som BGB's § 1371, stk. 1, er omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012. I henhold til denne bestemmelse forhøjes den arvelod på en fjerdedel af arven, der tilkommer den efterlevende ægtefælle i henhold til BGB's § 1931, med endnu en fjerdedel, såfremt ægtefællerne har levet sammen i et formuefællesskab med hensyn til erhvervet formue.

30. Den forelæggende ret er blevet i tvivl om, hvorvidt denne bestemmelse set i lyset af forordning nr. 650/2012 skal anses for en bestemmelse vedrørende »arv« i den forstand, hvori dette udtryk anvendes i denne forordnings artikel 1, stk. 1, og artikel 3, stk. 1, litra a), eller om den skal kvalificeres som et »spørgsmål vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller« [forordningens artikel 1, stk. 2, litra d)], der er undtaget fra anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012.

31. Det skal bemærkes, at kvalificeringen af BGB's § 1371, stk. 1 – som en bestemmelse, der enten vedrører den lov, der skal anvendes på arven, eller den lov, der skal anvendes på formueforholdet mellem ægtefæller – i årtier har været genstand for livlig diskussion i retslitteraturen [4]. Domstolene har også behandlet denne problemstilling [5].

32. Den harmonisering af lovvalgsreglerne, der er foretaget inden for rammerne af forordning nr. 650/2012, hvorefter disse – i overensstemmelse med princippet om EU-rettens forrang – har forrang for de nationale lovvalgsregler, indebærer imidlertid, at vi skal betragte dette spørgsmål i en ny, hidtil ukendt sammenhæng. De begreber, som EU-lovgiver har anvendt til at fastlægge anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012, har nemlig en selvstændig karakter. Dette betyder, at kvalificeringen af sådanne regler som BGB's § 1371, stk. 1 – foretaget på grundlag af de nationale lovvalgsregler – ikke kan være relevant for besvarelsen af det første præjudicielle spørgsmål [6].

1. Indledende bemærkninger

a) Parternes argumenter

1) Argumenter for den arveretlige kvalificering af BGB's § 1371, stk. 1

33. Den græske regerings argumentation er reelt en påstand om, at den arvelod, der tilfalder den efterlevende ægtefælle efter ophøret af formueforholdet mellem ægtefællerne, skal registreres i det europæiske arvebevis, idet dette skal attestere arvingens faktiske andel af arven. Når denne andel skal registreres i det europæiske arvebevis, skal BGB's § 1371 følgelig anses for en ordning, der er omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012.

34. Den italienske regering har anført, at der, når ægtefællens død er afgørende for anvendelsen af BGB's § 1371, er tale om en arveretlig bestemmelse. Som begrundelse har den italienske regering desuden henvist til niende betragtning til forordning nr. 650/2012 (»denne forordnings anvendelsesområde bør omfatte alle civilretlige aspekter vedrørende arv«) og forordningens artikel 23, stk. 2, litra b), der bestemmer, at denne lov finder anvendelse på spørgsmål som »fastlæggelse af de arveberettigede, af deres respektive andele og af den afdødes eventuelle pålæg til dem samt fastlæggelse af andre rettigheder i boet, herunder den længstlevende ægtefælles eller partners arveret«.

4 – I tiden før forordning nr. 650/2012's anvendelse synes den fremherskende opfattelse i retslitteraturen – vedrørende de nationale lovvalgsregler – at have været, at BGB's § 1371, stk. 1, er en bestemmelse om, hvilken lov der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller (H. Dörner, »Internationales Erbrecht, Art. 25, 26 EGBGB«, i *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Einführungsgesetz zum BGB*, Berlin 2007, artikel 25, punkt 34, W. Riering, »Régime légal allemand et succession régie par la loi française«, i *Mélanges en l'honneur de Mariel Revillard*, Paris, Éditions Defrénois 2007, s. 258-263, D.A. Popescu, *Guide on international private law in successions matters*, Onesti, Magic Print 2014, s. 18 og den deri nævnte litteratur).

5 – Oberlandesgericht Köln (den regionale appeldomstol i Köln, Tyskland) var i dommen af 5.8.2011 (2 Wx 115/11, *Zeitschrift für das gesamte Familienrecht* 2012, 819) af den opfattelse, at den efterlevende ægtefælle ikke erhverver en andel af arven i henhold til BGB's § 1371, stk. 1, såfremt formueforholdet mellem ægtefællerne bedømmes efter tysk lov og arven efter tyrkisk lov. Derimod konkluderede Oberlandesgericht München (den regionale appeldomstol i München, Tyskland) i dommen af 16.4.2012 (31 Wx 45/12, *Neue Juristische Wochenschrift – Rechtsprechungs-Report* 2012, 1096), at BGB's § 1371, stk. 1, også finder anvendelse i fuldt omfang, selv om arven er undergivet iransk ret. Endelig fastslog Bundesgerichtshof (forbundsdomstol, Tyskland) ved endelig dom af 13.5.2015 (IV ZB 30/14, *Neue Juristische Wochenschrift* 2015, 2185) med hensyn til de tyske lovvalgsregler, at BGB's § 1371, stk. 1, som relevant bestemmelse finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller. I denne dom blev det desuden fastslået, at den efterlevende ægtefælle fortsat har ret til en andel af arven i henhold til BGB's § 1371, stk. 1, selv om formueforholdet mellem ægtefællerne er undergivet tysk ret og arven er undergivet en anden stats ret.

6 – I retslitteraturen er der ikke enighed om, hvordan BGB's § 1371, stk. 1, skal kvalificeres set i lyset af forordning nr. 650/2012. Nogle forfattere er af den opfattelse, at denne bestemmelse indgår i lovgivningen, der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller (jf. litteraturen anført af A. Bonomi i *Article 1 – Champ d'application*, i A. Bonomi, P. Wautelet (red.), *Le droit européen des successions, Commentaire du règlement (UE) nº 650/2012, du 4 juillet 2012*, Bruxelles, Bruylant 2016, s. 89; ligeledes A. Reis, »Succession and Family Law«, i S. Bariatti, I. Viarengo, F.C. Villata, *Towards the Entry into Force of the Succession Regulation*: *Building Future Uniformity upon Past Divergencies*, JUST/2013/JCIV/AG/4666, s. 45), mens andre anser den for en arveretlig bestemmelse (P. Lagarde, H. Dörner: »Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche/IPR. Art. 25, 26 EGBGB. Anhang zu Art. 25 f EGBGB: Ausländische Rechte«, *Revue critique de droit international privé*, 1996, s. 389; M. Margoński, »Anmerkung zum Vorlagebeschluss des Kammergerichts an den EuGH vom 25. Oktober 2016, 6 W 80/16 in der Rs. C-558/16, Mahnkopf«, *Zeitschrift für Erbrecht und Vermögensnachfolge*, nr. 4, 2017, s. 212 og 213).

35. Den polske regering har også udtalt sig i denne retning, idet den har anført, at fordelingen af formueforøgelsen inden for fællesejet udgør en bestemt form for overgang af goder, rettigheder og forpligtelser gennem en forhøjelse af den legale arvelod. Denne overgang finder udelukkende sted på grund af en af ægtefællernes død. Den polske regering har i denne forbindelse foretaget en detaljeret gennemgang af det institut, der reguleres i BGB's § 1371, stk. 1, og dets funktion i tysk ret. Den har bl.a. anført, at BGB's § 1371, stk. 1, skal anvendes sammen med BGB's § 1931, stk. 1 og 3, en bestemmelse, der uden tvivl hører ind under arveretten, og som henviser direkte til BGB's § 1371. Desuden finder BGB's § 1371, stk. 1, kun anvendelse, såfremt formueordningen ophører på grund af en af ægtefællernes død, men aldrig hvis den ophører af andre grunde. Endelig kan anvendelsen af BGB's § 1371, stk. 1, i henhold til BGB's § 1938 udelukkes ved testamente.

2) Argumenter mod kvalificering af BGB's § 1371, stk. 1, som en arveretlig bestemmelse

36. Den tyske regering – der i så henseende har indtaget et lignende standpunkt som den polske regering, men når frem til andre konklusioner – er af den opfattelse, at besvarelsen af det første præjudicielle spørgsmål kræver en undersøgelse af, om formålet med BGB's § 1371, stk. 1, vedrører »arv« som omhandlet i artikel 1, stk. 1, i forordning nr. 650/2012 eller »formueforholdet mellem ægtefæller« som omhandlet i denne forordnings artikel 1, stk. 2, litra d). I denne sammenhæng har den tyske regering anført, at formålet med BGB's § 1371, stk. 1, er at gennemføre den udligning, der følger af formueforholdet mellem ægtefællerne. Dermed skal denne bestemmelse henregnes til formueforholdet mellem ægtefæller. Den omstændighed, at denne udligning sker ved, at den efterlevende ægtefælle tildeles en andel af arven, har alene til formål at forenkle delingen mellem arvingerne.

37. Kommissionen har i lighed med den tyske regering foreslået, at der i den foreliggende situation vælges en funktionel tilgang og tages udgangspunkt i formålet med den pågældende bestemmelse i national ret. I forbindelse med formuefællesskab med hensyn til erhvervet formue finder udligningen først sted, når denne formueordning ophører. Formålet med denne bestemmelse er således ikke at fordele arveladerens aktiver blandt dennes nærmeste, men at gennemføre en udligning på grund af arveladerens død som en af de begivenheder, der fører til ophør af formueforholdet mellem ægtefællerne.

38. Den belgiske regering har ligeledes foreslået, at det første præjudicielle spørgsmål besvares benægtende. Som begrundelse for dette forslag har den belgiske regering anført, at formueforholdet mellem ægtefæller ikke kun har retsvirkninger under ægteskabet, men også efter dettes ophør, navnlig også når ægteskabet opløses på grund af en af ægtefællernes død.

39. Den spanske regering har anført, at 11. og 12. betragtning til forordning nr. 650/2012 ikke giver anledning til nogen tvivl om denne forordnings anvendelsesområde, idet de undtager spørgsmål vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller.

b) »Zugewinngemeinschaft« i tysk ret

40. Inden jeg går videre med bedømmelsen, vil jeg kort beskrive den bestemmelse i tysk ret, som anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører. Jeg er overbevist om, at dette vil sætte Domstolen i stand til at bedømme alle aspekter af spørgsmålet i den foreliggende sag. Desuden vil jeg vende tilbage til disse betragtninger senere i dette forslag til afgørelse.

41. Den legale formueordning i tysk ret er særeje med en fordeling af formueforøgelsen inden for fællesejet, som den tyske lovgiver betegner som »Zugewinngemeinschaft«. Der hersker ingen tvivl om, at der er tale om en formueordning, der er baseret på særeje. Hver ægtefælle beholder sin personlige formue, hvorfor der i denne formueordning ikke opstår en særskilt formuemasse, der udgør en fælles formue.

42. Såfremt denne formueordning opløses, mens begge ægtefæller lever, navnlig på grund af skilsmisse, opstår muligheden for at foretage en udligning, der har til formål at fordele den formueforøgelse, som ægtefællerne har erhvervet under ægteskabet. Fordelingen mellem ægtefællerne foretages i sådanne tilfælde efter den fremgangsmåde, der – i det omfang det er nødvendigt – er forenklet beskrevet nedenfor [7].

43. Indledningsvis skal forskellen mellem værdien af formuen ved formueordningens ophør og værdien af denne formue ved formueordningens indtræden beregnes for hver af de to ægtefæller. Som resultat af disse beregninger får man to værdier, der svarer til den formueforøgelse, som hver af de to ægtefæller individuelt har opnået under ægteskabet. Dernæst skal de således beregnede beløb sammenholdes. Såfremt det ene beløb er højere end det andet, tilkommer halvdelen af dette overskud den ægtefælle, hvis formuetilvækst under ægteskabet har været lavere, som kompensation (BGB's § 1378, stk. 1).

44. Det skal påpeges, at der med henblik på foretagelsen af fordelingen kræves oplysninger, der gør det muligt at fastslå forskellen mellem de to ægtefællers formueforøgelse. Til dette formål gives der i tysk ret mulighed for at registrere en fortegnelse over begyndelsesformuen på det tidspunkt, hvor formueordningen »Zugewinngemeinschaft« træder i kraft (BGB's § 1377). Desuden kan hver af ægtefællerne både ved ophøret af formueforholdet mellem ægtefællerne og ved indgivelse af begæring om skilsmisse, omstødelse af ægteskabet eller bosondring kræve oplysninger om den anden ægtefælles formuestatus, for så vidt som dette er nødvendigt med henblik på foretagelsen af fordelingen (BGB's § 1379).

45. De regler for fordelingen, der er anført ovenfor, finder dog som udgangspunkt ikke anvendelse, når formueforholdet mellem ægtefællerne ophører som følge af en af ægtefællernes død.

46. I henhold til de almindelige regler for overgang ved arv efter loven, der er fastsat i BGB's § 1931, stk. 1, første punktum, arver arveladers efterlevende ægtefælle i konkurrence med slægtninge i første arveklasse en fjerdedel. BGB's § 1931, stk. 3, fastsætter desuden, at bestemmelsen i BGB's § 1371 ikke berøres heraf. Følgelig arver den efterlevende ægtefælle i konkurrence med slægtninge i første arveklasse en fjerdedel af arven i medfør af BGB's § 1931, stk. 1, første punktum, og yderligere en fjerdedel i medfør af BGB's § 1371, stk. 1.

47. Denne ordning muliggør en forenkling af delingen mellem den afdødes efterlevende ægtefælle og øvrige arvinger. Den fritager de berørte parter for den ressourcekrævende forpligtelse til at beregne ægtefællernes respektive formueforøgelse. Dette kan være vanskeligt, eftersom arveladeren allerede er afgået ved døden. Desuden kan det blive en kilde til uønskede konflikter mellem den afdødes nærmeste.

48. Derudover anføres det lejlighedsvist, at forhøjelsen af den efterlevende ægtefælles andel med en yderligere fjerdedel, uden at en faktisk formueforøgelse skal godtgøres, udgør en form for »præmie« for ægteskaber, der ikke er blevet opløst, mens ægtefællerne lever [8]. Det bør nemlig bemærkes, at en fjerdedel af arven tilfalder den efterlevende ægtefælle, selv om der slet ikke er opstået nogen formueforøgelse. Der er nemlig tale om en brøkdel af arven og ikke om en brøkdel af en af ægtefællernes formueforøgelse. Den efterlevende ægtefælle kan således på grundlag af BGB's § 1371, stk. 1, få mere, end denne ville have ret til ved en matematisk fordeling af formueforøgelserne. Der kan imidlertid også opstå den omvendte situation, hvor den matematiske fordeling af formueforøgelsen ville være mere fordelagtig for den efterlevende ægtefælle.

7 – Mere herom D. Martiny, N. Dethloff, *Property relationship between spouses – Germany*, august 2008.

8 – G.A.L. Droz, »Les régimes matrimoniaux en droit international privé comparé«, *Recueil des cours de l'Académie de la Haye*, bind 143, 1974, s. 98.

49. Dette er dog ikke den eneste mulige fremgangsmåde til udligning af formueforholdet mellem ægtefællerne efter den enes død. Tysk ret tillader i en række tilfælde, at der foretages en matematisk fordeling af formueforøgelsen.

50. For det første finder BGB's § 1371, stk. 2, anvendelse, såfremt den efterlevende ægtefælle ikke bliver arving og heller ikke har ret til et legat. I så fald kan ægtefællen kræve, at der foretages en matematisk fordeling af formueforøgelsen. Foruden retten til en matematisk fordeling af formueforøgelsen har den efterlevende ægtefælle i henhold til BGB's § 2303, stk. 2, første punktum, også ret til en tvangsarv, hvis størrelse beregnes på grundlag af den andel, der ville tilfalde denne ægtefælle, såfremt denne var blevet legal arving i henhold til BGB's § 1931.

51. For det andet forholder det sig tilsvarende for en efterlevende ægtefælle, der giver afkald på arven efter den afdøde. En sådan ægtefælle kan i så fald både gøre krav på en matematisk fordeling af formueforøgelsen og på tvangsarven (BGB's § 1371, stk. 3), selv om en arving, der giver afkald arven, efter tysk ret som udgangspunkt ikke har ret til tvangsarv.

52. I retslitteraturen anføres ofte et tredje tilfælde, der ikke er reguleret ved lov, hvor BGB's § 1371, stk. 1, ikke finder anvendelse, selv om formueforholdet mellem ægtefællerne ophører på grund af en af ægtefællernes død. Det drejer sig om den situation, hvor den fremtidige arvelader træffer testamentariske dispositioner til fordel for den anden ægtefælle [9].

53. Både arveladeren og den efterlevende ægtefælle har således mulighed for ensidigt at forhindre, at BGB's § 1371, stk. 1, anvendes. Dette kan de som udgangspunkt gøre ved hjælp af arverettens klassiske instrumenter. Den efterlevende ægtefælle kan give afkald på arven, og arveladeren kan udelukke denne ægtefælle fra arven ved en dødsdisposition.

c) Afgrænsning mellem den lov, der finder anvendelse på arv, og den, der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller – generelle bemærkninger

1) Den manglende koordinering mellem den lov, der finder anvendelse på arv, og den, der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller

54. I de nationale lovgivninger anvendes forskellige løsningsmodeller med henblik på at sikre den efterlevende ægtefælles interesser efter den anden ægtefælles død. En del lovgivere anvender til dette formål instrumenter, der er typiske for arveretten, idet de indrømmer den efterlevende ægtefælle en fortrinsstilling i forhold til de andre arvinger. Andre gør brug af løsninger, der tager udgangspunkt i formueforholdet mellem ægtefællerne, hvorved ægtefællen samtidig udelukkes fra arven eller får begrænset sine rettigheder i boet [10].

55. Det er dog vanskeligt at finde eksempler på en af disse modeller i rendyrket form. Hyppigere anvendes der nemlig modeller, hvor hensynet til den efterlevende ægtefælles formueretlige interesser tilgodeses gennem en række indbyrdes forbundne løsningsmodeller, der både hidrører fra arveretten og fra lovgivningen om formueforholdet mellem ægtefæller. Disse elementer skal danne et lukket system, der opretholder den ønskede balance mellem den efterlevende ægtefælles, de øvrige arvingers og legatarers og kreditorernes interesser.

9 – R. Zimmermann har redegjort for de synspunkter vedrørende dette spørgsmål, der fremføres i den tyske retslitteratur, i »Intestate Succession in Germany«, i K.G.C. Reid, M. de Waal, R. Zimmermann, *Comparative Succession Law. Volume II. Intestate Succession*, Oxford University Press, Oxford 2015, s. 213.

10 – E.D. Graue, »The Rights of Surviving Spouses under Private International Law«, *The American Journal of Comparative Law*, bind 15, 1966-1967, s. 164 og 165.

56. Hvis der foreligger en tilknytning til mere end én stats ret, reguleres den lov, der finder anvendelse på arv, og den lov, der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller, af forskellige lovvalgsregler. Fastsættelsen af den lov, der finder anvendelse, på grundlag af lovvalgsreglerne kan således føre til, at bestemmelser i to forskellige retssystemer finder anvendelse. Disse ordninger er ikke nødvendigvis koordineret indbyrdes, hvilket kan føre til en lang række komplikationer.

57. Den lov, der finder anvendelse på arven, kan eksempelvis beskytte ægtefællens formueretlige interesser på grundlag af bestemmelser, der skal henregnes til formueforholdet mellem ægtefællerne, mens den lov, der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller, kan gøre brug af arverettens instrumenter til samme formål.

58. Den omvendte situation, hvor den efterlevende ægtefælle som følge af en kumulation af de enkelte løsningsmodeller stilles uforholdsmæssigt gunstigt, bør også tages i betragtning. Denne situation foreligger, hvis der med hensyn til arven anvendes en lov, der i særlig høj grad beskytter den efterlevende ægtefælle ved hjælp af arveretlige ordninger, mens der med hensyn til formueforholdet mellem ægtefællerne anvendes en lov, der indrømmer denne ægtefælle særlige fordele i forbindelse med fordelingen ved formueforholdets ophør.

2) Kvalificering

59. De problemer, som den samtidige anvendelse af regler hidrørende fra flere retssystemer medfører, kan afbødes ved en kvalificering (»qualification«, »characterisation«) af reglerne. En kvalificering er en fortolkning af de begreber, som de enkelte lovvalgsregler indeholder, med henblik på at fastsætte betingelserne for deres anvendelse.

60. Eftersom lovvalgsreglerne udgør et bestemt system, skal der ske en kvalificering med henblik på, at de enkelte lovvalgsreglers anvendelsesområde ikke overlapper hinanden.

61. Kvalificeringen fører dog ikke altid til tilfredsstillende resultater. Det er navnlig vanskeligt at afgrænse reglerne vedrørende den lov, der finder anvendelse på arv, og den lov, der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller, på denne måde[11].

3) Tilpasning inden for international privatret

62. Kvalificeringens mangler kan dog afhjælpes ved at anvende et andet generelt institut i international privatret, nemlig ved hjælp af den såkaldte tilpasning (»adaptation«, »Anpassung«). Tilpasningen skal imødegå den manglende koordinering mellem de materielle bestemmelser i de forskellige retssystemer, der som love, der finder anvendelse, danner grundlaget for bedømmelsen af sammenhængende problemstillinger.

11 – Jf. Ch. Kohler, »L'autonomie de la volonté en droit international privé«, *Recueil des Cours de l'Académie de la Haye*, bind 359, 2013, s. 443.

63. Selv om formålet med tilpasningen synes at være klart defineret, er det vanskeligt at formulere en generel anbefaling om, hvordan denne tilpasning skal foretages. Under alle omstændigheder kan tilpasningsforanstaltninger enten gennemføres på lovvalgsreglernes niveau, idet deres anvendelsesområde redefineres således, at modsætninger undgås, og der kan træffes afgørelse i sagen på grundlag af én enkelt lovgivning, der finder anvendelse [12], eller på de materielle bestemmelsers niveau, idet de indbyrdes modstridende bestemmelser modificeres. I ekstreme tilfælde opstår der derigennem en særegen syntese af to retssystemer [13].

64. Tilpasningsforanstaltninger er imidlertid ikke af afgørende betydning for besvarelsen af de præjudicielle spørgsmål. I den foreliggende sag kan der ikke være tale om manglende koordinering mellem den lov, der finder anvendelse på arven, og den, der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefællerne. I begge tilfælde finder tysk ret anvendelse.

65. De bemærkninger, jeg har fremsat, er dog væsentlige, for så vidt som de under andre faktiske omstændigheder end dem, der er genstand for den sag, der verserer for den nationale ret, kan få større betydning. Efter min opfattelse skal Domstolen ved besvarelsen af de præjudicielle spørgsmål være opmærksom på de konsekvenser, som afgørelsen i den foreliggende sag vil have. Domstolens dom vil nemlig uden tvivl få væsentlig indflydelse på de nationale retsinstansers anvendelse af forordning nr. 650/2012 i forbindelse med andre faktiske omstændigheder.

66. Jeg vil desuden gerne påpege, at uanset hvilken kvalificering Domstolen foretager med hensyn til BGB's § 1371, stk. 1, vil den alligevel ikke helt kunne undlade at gøre brug af tilpasningsforanstaltninger. Uanset om vi henregner BGB's § 1371, stk. 1, til arvelovgivningen eller formueforholdet mellem ægtefæller, kan der stadig forekomme faktiske omstændigheder, hvor dette vil føre til uforholdsmæssige privilegier eller ulemper for den efterlevende ægtefælle. I så fald kan det blive nødvendigt at foretage en tilpasning, hvis form naturligvis vil afhænge af de pågældende faktiske omstændigheder.

67. Hermed afsluttes de indledende bemærkninger til BGB's § 1371, stk. 1, og behandlingen af de generelle spørgsmål inden for den internationale privatret om emnet kvalificering, og jeg kan nu påbegynde bedømmelsen af det første præjudicielle spørgsmål.

12 – Hvis eksempelvis den lov, der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefællerne, beskytter den efterlevende ægtefælle ved hjælp af arveretlige bestemmelser, og den lov, der finder anvendelse på arven, med henblik herpå henviser til bestemmelser, der omhandler formueforholdet mellem ægtefæller, skal spørgsmålet om udligningen af ægtefællernes formueordning – efter en del forfatteres opfattelse – undergives den lov, der finder anvendelse på arven. Således vedrørende tiden før forordning nr. 650/2012's anvendelse, A. Bucher, »La dimension sociale du droit international privé. Cours général«, *Recueil des Cours de l'Académie de la Haye*, bind 341, 2010, s. 243.

13 – Før forordning nr. 650/2012's anvendelse var det en udbredt opfattelse, at BGB's § 1371, stk. 1, ikke fandt anvendelse, hvis tysk lov fandt anvendelse på formueforholdet mellem ægtefællerne, mens arven var undergivet en anden lov. I så fald skulle BGB's § 1371, stk. 2, anvendes, og der skulle foretages en matematisk fordeling af formueforøgelsen efter de principper, der gælder ved en skilsmisse (G.A.L. Droz, »Les régimes matrimoniaux en droit international privé comparé«, *Recueil des cours de l'Académie de la Haye*, bind 143, 1974, s. 98, M. Coester, »International Aspects of German Estate Law«, *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*, bind 53, 1981, s. 66). Denne opfattelse indebærer egentlig, at ledsætningen »såfremt den efterlevende ægtefælle ikke bliver arving« i BGB's § 1371, stk. 2, skal forstås som »såfremt den efterlevende ægtefælle ikke bliver arving efter tysk lov« (E.D. Graue, i *Comparative law of matrimonial property*: *a Symposium at the International Faculty of Comparative Law at Luxembourg on the laws of Belgium, England, France, Germany, Italy and the Netherlands*, red. A. Kiralfy, Leiden, A.W. Sijthoff 1972, s. 144).

2. Afgræsning mellem den lov, der finder anvendelse på arv, og den, der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller, i forbindelse med BGB's § 1371, stk. 1

a) Afgrænsning af de respektive anvendelsesområder for forordning nr. 650/2012 og forordning 2016/1103

68. Anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012 er fastsat i forordningens artikel 1, stk. 1. I henhold til denne bestemmelse finder denne forordning anvendelse på »arv«. I henhold til artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 650/2012 forstås ved »arv« enhver form for overgang af goder, rettigheder og forpligtelser ved dødsfald.

69. Hvad der ikke er omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012, er fastsat i forordningens artikel 1, stk. 2. I artikel 1, stk. 2, litra d), i forordning nr. 650/2012 bestemmes, at »spørgsmål vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller og formueforholdet i forhold, der ifølge den lov, der finder anvendelse på sådanne forhold, anses for at have virkninger svarende til et ægteskabs« ikke er omfattet af forordningen.

70. Forordning nr. 650/2012 indeholder dog ingen detaljerede oplysninger om fortolkningen af udtrykket »spørgsmål vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller«.

71. EU-lovgiver har imidlertid ikke kun vedtaget forordning nr. 650/2012 på grundlag af artikel 81 TEUF. I lyset af de manglende ensartede lovvalgsregler med hensyn til, hvilken lov der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller, vedtog EU-lovgiver også, på grundlag af artikel 81, stk. 3, TEUF, Rådets forordning (EU) 2016/1103 af 24. juni 2016 om indførelse af et forstærket samarbejde på området for kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i sager vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller [14]. Forordning 2016/1103 vil principielt blive anvendt fra den 29. januar 2019 (denne forordnings artikel 70, stk. 2, andet punktum).

72. Forordning nr. 650/2012 og forordning 2016/1103 skal fungere komplementært, og deres anvendelsesområder skal ikke overlappe hinanden. Spørgsmål, der er omfattet af anvendelsesområdet for forordning 2016/1103, er følgelig undtaget fra anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012, for så vidt som de vedrører formueforholdet mellem ægtefæller. Spørgsmål om arv er undtaget fra anvendelsesområdet for forordning 2016/1103 [15].

73. Anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012 kan i denne forbindelse ikke gøres betinget af, om forordningen anvendes af retsinstanserne i de medlemsstater, der deltager i forstærket samarbejde som omhandlet i forordning 2016/1103. Det er uden betydning, at forordning 2016/1103 på nuværende tidspunkt endnu ikke finder anvendelse. Anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012 ændres jo ikke på det tidspunkt, hvorfra den anvendes.

74. Anvendelsesområdet for forordning 2016/1103 fremgår af dennes artikel 1, stk. 1, hvorefter denne forordning finder anvendelse på »formueforholdet mellem ægtefæller«. 18. betragtning til forordning 2016/1103 angiver, at denne forordnings anvendelsesområde bør omfatte alle civilretlige aspekter af formueforholdet mellem ægtefæller, bl.a. »bodelingen, især som følge af […] en af ægtefællernes død«.

14 – EUT 2016, L 183, s. 1.

15 – Jf. i denne retning i sammenhæng med afgrænsningen af de respektive anvendelsesområder for Rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 af 27.11.2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000 (EUT 2003, L 338, s. 1) og forordning nr. 650/2012 generaladvokat Kokotts forslag til afgørelse Matoušková (C-404/14, EU:C:2015:428, punkt 31). Domstolen indtog et tilsvarende standpunkt i sin dom i denne sag, idet den anførte, at den med sin praksis tilsigter, at det undgås, at de retsregler, der er fastsat heri, overlapper hinanden, og at undgå juridiske tomrum. Jf. dom af 6.10.2015, Matoušková (C-404/14, EU:C:2015:653, præmis 34 og den deri nævnte retspraksis).

75. I henhold til artikel 1, stk. 2, litra d), i forordning 2016/1103 finder forordningen dog ikke anvendelse på »arv ved en ægtefælles død«. Dette bekræftes i 22. betragtning til forordning 2016/1103, hvorefter spørgsmål vedrørende arv ved en ægtefælles død bør udelukkes fra denne forordnings anvendelsesområde, eftersom de spørgsmål er omfattet af forordning nr. 650/2012.

76. Yderligere oplysninger om de to forordningers respektive anvendelsesområder findes i bestemmelser vedrørende den lov, der finder anvendelse i medfør af lovvalgsreglerne i disse forordninger. Artikel 27, litra e), i forordning 2016/1103 bestemmer, at den lov, der skal anvendes på formueforholdet mellem ægtefæller, bl.a. skal regulere »opløsning af formueforholdet mellem ægtefællerne og deling, fordeling eller afvikling af formuegoderne«. I henhold til artikel 23, stk. 2, litra b), i forordning nr. 650/2012 er »fastlæggelse af de arveberettigede, af deres respektive andele og af den afdødes eventuelle pålæg til dem, samt fastlæggelse af andre rettigheder i boet, herunder den længstlevende ægtefælles eller partners arveret«, undergivet den lov, der finder anvendelse i henhold til denne forordnings lovvalgsregler.

77. Det er derfor min opfattelse, at forordning 2016/1103 finder anvendelse på spørgsmål, der bl.a. er knyttet til fastlæggelsen af de formuerettigheder, der er omfattet af arven, men ikke på spørgsmål, der vedrører fastlæggelsen af den efterlevende ægtefælles rettigheder med hensyn til det, der allerede indgår i arven. Når der eksempelvis foreligger formuefællesskab mellem ægtefællerne, skal det på grundlag af den lov, der skal anvendes i henhold til reglerne i forordning 2016/1103, fastslås, om løsøre, der er erhvervet under ægteskabet, har været en del af fællesejet, og hvilken af ægtefællerne det skal tilfalde efter denne formueordnings ophør.

78. BGB's § 1371, stk. 1, vedrører ikke fordelingen af formuegoderne mellem ægtefællerne, men den efterlevende ægtefælles rettigheder til ejendele, der allerede indgår i boet. Dette kan være til hinder for, at en bestemmelse som BGB's § 1371, stk. 1, der regulerer spørgsmål om »arv ved en ægtefælles død« som omhandlet i artikel 1, stk. 2, litra d), i forordning 2016/1103 og i 22. betragtning til denne forordning, kan henregnes til formueforholdet mellem ægtefæller.

79. Ovenstående betragtninger kan føre til den konklusion, at den andel, der tilkommer den efterlevende ægtefælle på grundlag af BGB's § 1371, stk. 1, skal behandles som et spørgsmål, der ikke er omfattet af anvendelsesområdet for forordning 2016/1103, men derimod er undergivet anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012.

b) Kvalificering af den andel, som tilkommer den efterlevende ægtefælle i henhold til BGB's § 1371, stk. 1, i lyset af formålet med denne bestemmelse

1) Indledende bemærkninger

80. Den tyske og den belgiske regering samt Kommissionen har i deres skriftlige indlæg anført, at der i forbindelse med besvarelsen af det første præjudicielle spørgsmål skal foretages en vurdering af BGB's § 1371, stk. 1, og at formålet med denne bestemmelse skal fastslås. På dette grundlag skal det herefter fastslås, om der er tale om en bestemmelse inden for den lov, der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller, eller den, der finder anvendelse på arv. Den polske regering har også foreslået denne fremgangsmåde, men når i sidste ende frem til en anden konklusion.

81. Jeg er enig i, at fortolkningen af en bestemmelse ikke kan foretages løsrevet fra den funktion, som denne bestemmelse opfylder. I retslitteraturen fremføres det synspunkt, at en ordning, der vedrører fordelingen af den afdødes goder, skal henregnes til den lov, der finder anvendelse på arv. Hvis der derimod er tale om ordninger, der vedrører den efterlevende ægtefælles rettigheder, som følger af dennes medvirken til en forøgelse af formuen, finder den lov anvendelse, der gælder for

formueforholdet mellem ægtefællerne [16].

82. Den problemstilling vedrørende lovvalgsreglerne, der skal tages stilling i den foreliggende sag, synes at kræve en nærmere behandling af Domstolens hidtidige praksis vedrørende bestemmelserne om samarbejdet i civilretlige spørgsmål. I denne praksis har Domstolen også henvist til visse retsinstitutters funktioner, bl.a. med henblik på at definere enkelte kompetencereglers anvendelsesområde.

2) Fortolkning af udtrykket »formueforholdet mellem ægtefæller« i forbindelse med kompetenceregler i Domstolens praksis

83. I Domstolens praksis har fortolkningen af Bruxelleskonventionens [17] artikel 1, stk. 2, nr. 1), hvorefter spørgsmål om »formueforholdet mellem ægtefæller« (»les régimes matrimoniaux«) udelukkes fra konventionens anvendelsesområde, fået særdeles stor bevågenhed.

84. I dommen i sagen de Cavel [18] har Domstolen anført, at udelukkelsen af »formueforholdet mellem ægtefæller« i Bruxelleskonventionens artikel 1, stk. 2, nr. 1), ikke alene omfatter formueordninger i henhold til nationale lovgivninger, men »alle formueretlige forhold, som er en direkte følge af ægteskabet eller dettes opløsning«. I denne forbindelse kom Domstolen dog ikke ind på den mulighed, at formueforholdet mellem ægtefællerne ophører om følge af en af ægtefællernes død. Anmodningen om præjudiciel afgørelse i den pågældende sag vedrørte en skilsmissesag.

85. Domstolen henviste på ny til denne retspraksis i W.-dommen [19]. Tvisten i hovedsagen omhandlede den ene af ægtefællernes begæring om tilbagelevering af en codicil, som den anden ægtefælle var kommet i besiddelse af, idet førstnævnte ægtefælle ved hjælp af denne codicil ønskede at godtgøre, at den anden ægtefælle ikke havde forvaltet sin formue på behørig vis. Den forelæggende ret anmodede bl.a. Domstolen om fortolkning af Bruxelleskonventionens artikel 1, stk. 2, nr. 1), for så vidt som denne bestemmelse undtager »arv efter loven eller testamente« (det første præjudicielle spørgsmål) og »formueforholdet mellem ægtefæller« (det andet præjudicielle spørgsmål) fra konventionens anvendelsesområde. Domstolen behandlede først det andet præjudicielle spørgsmål og fastslog, at spørgsmål om forvaltningen af ejendele må anses for at være snævert forbundet med de »formueretlige forhold mellem ægtefællerne, som følger direkte af deres ægteskab« [20], således som Domstolen fortolkede dem i dommen i sagen de Cavel [21], og derfor ikke er omfattet af Bruxelleskonventionens materielle anvendelsesområde [22].

86. I dommen i sagen van den Boogaard [23] skulle Domstolen tage stilling til, om en skilsmissedom, der skulle fuldbyrdes, og hvorved det blev bestemt, at der skulle betales et engangsbeløb, og at ejendomsretten til bestemte formuegoder skulle overdrages fra den ene ægtefælle til den anden, er omfattet af Bruxelleskonventionens anvendelsesområde, eller om Bruxelleskonventionen ikke finder anvendelse på en sådan dom, idet »formueforholdet mellem ægtefæller« i henhold til denne

16 – D. Solomon, »The boundaries of the law applicable to succession«, *Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici*, udgave 18, 2016, s. 200.

17 – Konventionen af 27.9.1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1972, L 299, s. 32), herefter »Bruxelleskonventionen«.

18 – Dom af 27.3.1979 (143/78, EU:C:1979:83, præmis 7).

19 – Dom af 31.3.1982 (25/81, EU:C:1982:116, præmis 6).

20 – Dom af 31.3.1982, W. (25/81, EU:C:1982:116, præmis 7).

21 – Dom af 27.3.1979 (143/78, EU:C:1979:83).

22 – Dom af 31.3.1982, W. (25/81, EU:C:1982:116, præmis 9).

23 – Dom af 27.2.1997 (C-220/95, EU:C:1997:91).

konventions artikel 1, stk. 2, nr. 1), er undtaget fra dens anvendelsesområde [24]. Domstolen fastslog, at en dom, hvorved der træffes bestemmelse om betaling af et engangsbeløb til en af ægtefællerne, skal henregnes til lovgivningen om underhold, såfremt en ydelse skal sikre en ægtefælles underhold i tilfælde, hvor ægtefællen er ubemidlet, eller hvis hver ægtefælles behov og midler tages i betragtning ved fastsættelsen af ydelsens størrelse. Når formålet med ydelsen derimod udelukkende er at fordele formuegoderne mellem ægtefællerne (»la répartition des biens entre les époux«), vedrører afgørelsen formueforholdet mellem ægtefællerne [25].

3) Påberåbelsen af retspraksis vedrørende Bruxelleskonventionen med henblik på fortolkningen af reglerne i forordning nr. 650/2012

87. Jeg ser ingen grund til, at udtrykkene »formueforholdet mellem ægtefæller« og »spørgsmålet vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller« skal fortolkes forskelligt i lyset af de EU-retlige lovvalgsregler, navnlig dem i forordning nr. 650/2012, og de EU-retlige kompetenceregler.

88. Forordning nr. 1215/2012 efterfølger Bruxelleskonventionen som retsakt. Denne forordnings artikel 1, stk. 2, bestemmer, at den ikke finder anvendelse på »formueforholdet mellem ægtefæller«. I Iliev-kendelsen [26] fastslog Domstolen, at artikel 1, stk. 2, litra a), i forordning nr. 1215/2012 er sammenfaldende med artikel 1, stk. 2, nr. 1), i Bruxelleskonventionen. I denne kendelse fastslog Domstolen tillige, at retspraksis vedrørende begrebet »formueforholdet mellem ægtefæller« som omhandlet i forordning nr. 1215/2012 fortsat gælder [27]. I retslitteraturen kræves det også, at de begreber, der anvendes i forordning nr. 1215/2012, skal fortolkes i lyset af Domstolens praksis vedrørende Bruxelleskonventionen [28].

89. Forordning nr. 650/2012, forordning 2016/1103 og forordning nr. 1215/2012 skal supplere hinanden med hensyn til anvendelsesområde. Derfor er jeg af den opfattelse, at udelukkelsen af »spørgsmål vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller og formueforholdet« i artikel 1, stk. 2, litra d), i forordning nr. 650/2012 skal fortolkes i overensstemmelse med Domstolens praksis vedrørende udelukkelsen af »formueforholdet mellem ægtefæller« fra Bruxelleskonventionens anvendelsesområde [denne konventions artikel 1, stk. 2, nr. 1)].

90. Jeg er opmærksom på, at formålet med kompetencereglerne og lovvalgsreglerne, som nærværende anmodning om præjudiciel afgørelse vedrører, er forskellige. Forordning nr. 650/2012 indeholder imidlertid ikke kun lovvalgsregler, men også kompetenceregler. Det materielle anvendelsesområde for forordning nr. 650/2012, således som det er fastsat i forordningens artikel 1, omfatter begge typer af regler. Medmindre væsentlige argumenter taler imod dette, er der ingen grund til at fortolke de almene begreber, med hvilke forordningerne definerer deres materielle anvendelsesområder, forskelligt, alt efter om der er tale om lovvalgsregler eller kompetenceregler.

24 – Det bemærkes, at Bruxelleskonventionen ikke undtager »underholdspligt, der er opstået i forbindelse med et familieforhold, slægtskab, ægteskab eller svogerskab«, fra sit anvendelsesområde, således som det er tilfældet i artikel 1, stk. 2, litra e), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1215/2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EUT 2012, L 351, s. 1). Bruxelleskonventionen kunne således finde anvendelse, eftersom den sag, som afgørelsen vedrørte, blev henregnet til lovgivningen om underhold. I dag ville en sådan sag være omfattet af anvendelsesområdet for Rådets forordning (EF) nr. 4/2009 af 18.12.2008 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser og samarbejde vedrørende underholdspligt (EUT 2009, L 7 s. 1).

25 – Dom af 27.2.1997, van den Boogaard (C-220/95, EU:C:1997:91, præmis 22).

26 – Kendelse af 14.6.2017 (C-67/17, EU:C:2017:459, præmis 24).

27 – Kendelse af 14.6.2017, Iliev (C-67/17, EU:C:2017:459, præmis 25-30).

28 – P. Rogerson, i U. Magnus, P. Mankowski (red.), *Brussels Ibis Regulation*, Köln, Otto Schmidt 2016, s. 71.

4) Lære, der kan udledes af Domstolens praksis vedrørende kompetenceregler

91. Den bedømmelse af retspraksis vedrørende kompetencereglerne, som jeg har foretaget i punkt 84-86 i nærværende forslag til afgørelse, leder i lyset af betragtningerne i punkt 90 i nærværende forslag til afgørelse til den konklusion, at udelukkelsen af »formueforholdet mellem ægtefæller« fra de EU-retsakter, der regulerer samarbejdet i civilretlige spørgsmål, først og fremmest vedrører alle formueforhold, der følger direkte af ægteskabet eller dettes opløsning, herunder spørgsmålene om, hvorvidt visse dele af formuen skal indgå i dødsboet eller i den formue, der skal deles mellem ægtefællerne.

92. For at kunne besvare det første spørgsmål skal det afgøres, hvorvidt BGB's § 1371, stk. 1, i sammenhæng med EU-retsreglerne skal henregnes til arvelovgivningen eller formueforholdet mellem ægtefæller. Følgelig skal denne bestemmelse fortolkes i lyset af den lære, der følger af Domstolens praksis, for at formålet med denne bestemmelse kan fastslås, og den forelæggende rets tvivl kan fjernes på grundlag heraf.

93. BGB's § 1371, stk. 1, finder kun anvendelse ved en af ægtefællernes død. Efter en af ægtefællernes død kan der ganske vist stadig sondres mellem dødsboet og den efterlevende ægtefælles formue, men i lyset af betragtningerne i punkt 48 i dette forslag til afgørelse synes hovedformålet med BGB's § 1371, stk. 1, dog ikke at være fordelingen af formuen eller opløsningen af formueforholdet mellem ægtefællerne. Bestemmelsens formål synes snarere at være at fastlægge den efterlevende ægtefælles stilling i forhold til de øvrige arvinger. Den fastsætter nemlig den andel af arven, der tilfalder den efterlevende ægtefælle.

94. Den manglende sammenhæng mellem den andel, der tilfalder den efterlevende ægtefælle i henhold til BGB's § 1371, stk. 1, og de umiddelbare ægteskabelige forhold fremgår tydeligere, hvis man tager i betragtning, at denne bestemmelse finder anvendelse, uanset om betingelserne for en fordeling af formuegoderne efter principperne for formuefællesskabet med hensyn til erhvervet formue er opfyldt [29].

95. Desuden kan den fremtidige arvelader, der redegøres for i punkt 53 i nærværende forslag til afgørelse, ensidigt forhindre anvendelsen af denne bestemmelse ved hjælp af arverettens instrumenter. Principielt er det netop dét, der karakteriserer arveretlige krav. Det er et typisk kendetegn for arveretten, at arvelader med forholdsvis stor frihed kan disponere over arven, mens beslutninger, der vedrører de forhold, der følger umiddelbart af formueforholdet mellem ægtefæller, principielt skal træffes af begge ægtefæller.

96. Derfor er jeg af den opfattelse, at hovedformålet med BGB's § 1371, stk. 1, taler for, at denne bestemmelse skal henregnes til arveretten og ikke formueforholdet mellem ægtefæller.

c) Den effektive virkning af bestemmelserne vedrørende indførelse af det europæiske arvebevis

97. De begreber, som EU-lovgiver har anvendt til at fastlægge anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012, har – som jeg allerede har anført i punkt 32 i nærværende forslag til afgørelse – en selvstændig karakter. Fortolkningen af disse begreber skal tage hensyn til formålene med forordning nr. 650/2012, der – i henhold til betragtningerne i punkt 27 i dette forslag til afgørelse – tager sigte på at fjerne hindringer for den frie bevægelighed for personer på det indre marked og på at beskytte

29 – Lad os eksempelvis antage, at arveladerens formue på tidspunktet for ægtefællernes formueordnings indtræden var på 100 000 valutaenheder og ikke er blevet forøget under ægteskabet, hvorimod den efterlevende ægtefælle under ægteskabet har akkumuleret et beløb på 50 000 valutaenheder. I denne situation ville den efterlevende ægtefælle ved en matematisk udligning ikke have ret til en fordeling af formueforøgelsen. Ved en skilsmisse ville det endog forholde sig lige omvendt. Den efterlevende ægtefælle ville være forpligtet til at betale 25 000 valutaenheder til den anden ægtefælle. Hvis BGB's § 1371, stk. 1, imidlertid finder anvendelse, har den efterlevende ægtefælle ret til et beløb på 25 000 valutaenheder – nemlig en fjerdedel af arven efter den afdøde.

arvingernes rettigheder effektivt i medlemsstaterne [30]. Med henblik herpå indfører forordning nr. 650/2012 i henhold til ottende betragtning hertil en fælles attest, det europæiske arvebevis. Dette bevis skal, som det fremgår af 67. betragtning til denne forordning, muliggøre en hurtig, gnidningsfri og effektiv afvikling af en arvesag med grænseoverskridende virkninger i Unionen.

98. Artikel 69 i forordning nr. 650/2012 regulerer retsvirkningerne af det europæiske arvebevis. Det har legitimationsfunktion og skal være gældende i alle medlemsstater, uden at der stilles krav om anvendelse af en særlig procedure (artikel 69, stk. 1, i forordning nr. 650/2012). Beviset forudsættes nøjagtigt at godtgøre de »elementer, der er fastsat i henhold til den lov, der finder anvendelse på arven, eller i henhold til en hvilken som helst anden lov, der finder anvendelse på specifikke forhold« (artikel 69, stk. 2, i forordning nr. 650/2012).

99. Ifølge 71. betragtning, andet punktum, til forordning nr. 650/2012, bør beviset navnlig have beviskraft, og det bør forudsættes, at beviset nøjagtigt godtgør de elementer, der er fastsat i henhold til den lov, der finder anvendelse på arven, eller i henhold til en hvilken som helst anden lov, der finder anvendelse på specifikke forhold, f.eks. den materielle gyldighed af dødsdispositioner. I henhold til 71. betragtning, tredje punktum, til forordning nr. 650/2012, bør bevisets beviskraft dog ikke omfatte elementer, der ikke er underlagt denne forordning, som f.eks. spørgsmålet om slægtskab eller spørgsmålet om, hvorvidt et bestemt aktiv tilhørte afdøde eller ikke.

100. Bevisets beviskraft vedrører således kun de faktiske omstændigheder, der er blevet fastslået på grundlag af den lov, der finder anvendelse i henhold til de harmoniserede lovvalgsregler i forordning nr. 650/2012 [31]. Der er derfor tale om faktiske omstændigheder, der er omfattet af den lov, der finder anvendelse i henhold til artikel 23 i forordning nr. 650/2012 (arvelovgivning) og artikel 24-28 i forordning nr. 650/2012 – der vedrører antageligheden og den materielle gyldighed for så vidt angår en dødsdisposition, der ikke er en aftale om arv (artikel 24), antageligheden, den materielle gyldighed og de bindende virkninger mellem parterne for så vidt angår en aftale om arv angående arv efter én person (artikel 25), en dødsdispositions formelle gyldighed (artikel 27) og den formelle gyldighed af erklæringer vedrørende vedgåelse af eller afkald på arv (artikel 28).

101. Dette foranlediger mig til at konkludere, at udelukkende faktiske omstændigheder, der er fastslået på grundlag af arvebestemmelsen (artikel 23) og den lov, der – i henhold til de harmoniserede lovvalgsregler i forordning nr. 650/2012 (artikel 24-28) – skal anvendes på andre spørgsmål, er omfattet af de retsvirkninger, der er anført i artikel 69, stk. 2, i forordning nr. 650/2012. Disse retsvirkninger vedrører dog ikke faktiske omstændigheder, der er blevet fastslået på grundlag af nationale lovvalgsregler og EU-retlige lovvalgsregler, der ikke er fastsat i forordning nr. 650/2012.

102. Såfremt den andel, der tilfalder den efterlevende ægtefælle på grund af BGB's § 1371, stk. 1, henregnes til arveretten, kan oplysninger om denne andel således registreres i det europæiske arvebevis med alle de retsvirkninger, der er anført i artikel 69, stk. 2, i forordning nr. 650/2012. Hvis denne bestemmelse derimod henregnes til den lov, der skal anvendes på formueforholdet mellem ægtefæller, kan oplysningerne om den efterlevende ægtefælles andel ikke registreres i arvebeviset med en formodning om deres rigtighed.

30 – I denne retning har Domstolen i dom af 12.10.2017, Kubicka (C-218/16, EU:C:2017:755, præmis 56), fastslået, at denne fortolkning af bestemmelserne i forordning nr. 650/2012 svarer til det formål, som forfølges ved forordningen, der tilsigter at fremme det indre markeds rette funktion ved at fjerne hindringerne for den frie bevægelighed for personer, der vil gøre deres rettigheder gældende i arvesager med grænseoverskridende virkninger.

31 – P. Wautelet, »Article 69 – Effets du certificat«, i A. Bonomi, P. Wautelet (red.), *Le droit européen des successions, Commentaire du règlement (UE) n° 650/2012, du 4 juillet 2012*, Bruxelles, Bruylant 2016, s. 880. Vedrørende udkastet til forordning nr. 650/2012 jf. også J. Basedow, A. Dutta, C. Bauer m.fl., Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, »Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession«, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, bind 74, 2010, punkt 323.

103. Dette ville således være et yderligere argument for den arveretlige kvalificering af BGB's § 1371, stk. 1. Derigennem ville den effektive virkning af bestemmelserne i forordning nr. 650/2012, hvorved det europæiske arvebevis indføres, være sikret.

d) Konklusioner vedrørende det første præjudicielle spørgsmål

104. Foranstående betragtninger foranlediger mig til at konkludere, at BGB's § 1371, stk. 1, ikke bør henregnes til spørgsmålene vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller og følgelig ikke bør undtages fra anvendelsesområdet for i forordning nr. 650/2012 i henhold til denne forordnings artikel 1, stk. 2, litra d).

105. For det første afgør denne bestemmelse ikke, hvad der henregnes til den afdøde ægtefælles formue. Den regulerer den efterlevende ægtefælles rettigheder til ejendele, der ubestridt indgår i boet. BGB's § 1371, stk. 1, vedrører følgelig »arv ved en ægtefælles død« som omhandlet i artikel 1, stk. 2, litra d), i forordning 2016/1103, der vil være undtaget fra denne forordnings anvendelsesområde og er omfattet af lovvalgsreglerne i forordning nr. 650/2012.

106. For det andet finder denne bestemmelse udelukkende anvendelse ved en af ægtefællernes død, uanset om betingelserne for en fordeling af formuen efter principperne for formuefællesskabet med hensyn til erhvervet formue er opfyldt.

107. For det tredje taler kravet om at sikre den effektive virkning af de bestemmelser, hvorved det europæiske arvebevis indføres, for at henregne BGB's § 1371, stk. 1, til arveretten. Den arveretlige kvalificering af denne bestemmelse giver nemlig mulighed for at registrere oplysninger om den efterlevende ægtefælles andel i det europæiske arvebevis med de retsvirkninger i alle medlemsstater, der er anført i artikel 69, stk. 2, i forordning nr. 650/2012.

108. På grundlag af det ovenstående foreslår jeg Domstolen at besvare det præjudicielle spørgsmål således: Artikel 1, stk. 1, i forordning nr. 650/2012, sammenholdt med denne forordnings artikel 1, stk. 2, litra d), skal fortolkes således, at den lov, der skal anvendes på arv, omfatter bestemmelser, der – som BGB's § 1371, stk. 1 – fastsætter den efterlevende ægtefælles arvelod, nærmere bestemt også selv om de kun finder anvendelse, når ægtefællerne har haft en bestemt formueordning og ægtefællens arvelod træder i stedet for bodelingen mellem ægtefællerne, selv om arveloddens størrelse beregnes efter helt andre principper end dem, der regulerer bodelingen mellem ægtefællerne i levende live.

E. Det andet og det tredje præjudicielle spørgsmål

109. Med det andet og det tredje præjudicielle spørgsmål – der er stillet i tilfælde af, at det første præjudicielle spørgsmål besvares benægtende – ønsker den nationale ret oplyst, om den andel af arven, der tilfalder den efterlevende ægtefælle i henhold til BGB's § 1371, stk. 1, kan registreres i det europæiske arvebevis, selv om denne bestemmelse ikke vedrører et spørgsmål, der er omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012. Henset til, at jeg anbefaler, at det forudgående spørgsmål besvares benægtende, er det ikke nødvendigt at besvare det andet og det tredje præjudicielle spørgsmål.

110. Hvis Domstolen imidlertid ikke er enig i min ovenfor fremlagte bedømmelse, bliver en analyse af det andet og det tredje præjudicielle spørgsmål nødvendig. Jeg vil derfor ligeledes foreslå en besvarelse af disse spørgsmål.

111. I forbindelse med det andet og det tredje præjudicielle spørgsmål nævner den forelæggende ret forskellige hypotetiske faktiske omstændigheder og overvejer, om den arvelod, der tilfalder den efterlevende ægtefælle i henhold til BGB's § 1371, stk. 1, kan registreres i det europæiske arvebevis, selv om dette spørgsmål ikke er omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012. Alle disse hypotetiske faktiske omstændigheder vedrører tvivl med hensyn til forholdet mellem indholdet af det europæiske arvebevis og denne forordnings materielle anvendelsesområde. Jeg er derfor af den opfattelse, at det andet og det tredje præjudicielle spørgsmål bør besvares under ét.

1. Forholdet mellem indholdet af det europæiske arvebevis og det materielle anvendelsesområde for forordning nr. 650/2012

112. Som jeg allerede har nævnt, er de foreliggende betragtninger af hypotetisk karakter. De beror på den antagelse, at Domstolen ikke tilslutter sig det svar, som jeg har foreslået, og fastslår, at BGB's § 1371, stk. 1, ikke er omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012. I så fald er jeg ligeledes af den opfattelse, at den arvelod, som tilkommer den efterlevende ægtefælle på grundlag af denne bestemmelse, kan registreres i det europæiske arvebevis.

113. For det første har EU-lovgiver åbenbart ikke lagt til grund, at der i det europæiske arvebevis kun kan registreres oplysninger, der vedrører faktiske omstændigheder, der er omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012. Dette bekræftes af ordlyden af artikel 68, litra h), i forordning nr. 650/2012. De oplysninger, der »er nødvendig[e] til det formål, hvortil beviset udstedes«, er bl.a. »oplysninger om ægtepagt […] indgået af den afdøde«. Der hersker ingen tvivl om, at dette spørgsmål ikke er omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012.

114. For det andet ville det europæiske arvebevis i væsentlig grad miste sin praktiske anvendelighed, hvis oplysninger om et spørgsmål af så stor betydning for arven, selv om det egentlig ikke bør henregnes til dette område, ikke registreres i beviset. I så fald afspejler beviset nemlig ikke den efterlevende ægtefælles faktiske andel. Det ville rejse tvivl om den effektive virkning (effet utile) af bestemmelserne vedrørende indførelse af det europæiske arvebevis.

115. For det tredje ville det europæiske arvebevis ikke være konkurrencedygtigt i forhold til interne (nationale) attester, der anvendes i medlemsstaterne til lignende formål, og som i fuldt omfang afspejler den efterlevende ægtefælles andel af arven. Forordning nr. 650/2012 fastsætter nemlig ikke en forpligtelse til at anvende det europæiske arvebevis. De nationale attester, der udstedes på grundlag af den lovgivning, der er gældende i den pågældende stat, kan også fortsat anvendes.

116. På baggrund af ovenstående overvejelser er det min opfattelse, at den arvelod, som tilkommer den efterlevende ægtefælle på grundlag af BGB's § 1371, stk. 1, kan registreres i det europæiske arvebevis.

2. Retsvirkningerne af registrering i det europæiske arvebevis af oplysninger, der ikke er omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 650/2012

117. Den omstændighed, at en bestemt oplysning kan registreres i det europæiske arvebevis, er ikke i sig selv ensbetydende med, at denne oplysning har alle de samme virkninger som oplysninger, der er registreret i beviset på grundlag af den lov, der skal anvendes i henhold til lovvalgsreglerne i forordning nr. 650/2012.

118. I punkt 101 i nærværende forslag til afgørelse har jeg allerede nævnt, at bevisets beviskraft kun vedrører de faktiske omstændigheder, der er blevet fastslået på grundlag af den lov, der finder anvendelse i henhold til de harmoniserede lovvalgsregler i forordning nr. 650/2012.

119. Forordning nr. 650/2012 er ikke i sig selv til hinder for en registrering i beviset af faktiske omstændigheder, der ikke har de retsvirkninger, der er fastsat i denne forordnings artikel 69. Dette bekræftes efter min opfattelse af den ovenfor nævnte 71. betragtning til forordning nr. 650/2012, hvorefter »bevisets beviskraft [ikke] bør […] omfatte elementer, der ikke er underlagt denne forordning«.

120. Jeg er derfor af opfattelse, at oplysninger, der følger af arvebestemmelsen (artikel 23), af den lov, der – i henhold til de harmoniserede lovvalgsregler i forordning nr. 650/2012 (artikel 24-28) – skal anvendes på andre spørgsmål, og af den lov, der skal anvendes på grundlag af nationale lovregler (eller lovvalgsregler i andre EU-retlige instrumenter), kan registreres i det europæiske arvebevis. Denne sidstnævnte kategori omfatter – på betingelse af, at den ikke falder ind under arvebestemmelsen – oplysningen om den arvelod, der tilkommer den efterlevende ægtefælle i henhold til BGB's § 1371, stk. 1. Disse faktiske omstændigheder kan dog ikke være omfattet af de retsvirkninger, der er nævnt i artikel 69, stk. 2, i forordning nr. 650/2012.

3. Kendetegn ved oplysningerne om den arvelod, der tilkommer den efterlevende ægtefælle i henhold til BGB's § 1371, stk. 1.

121. Tilbage står spørgsmålet om, hvilke retsvirkninger registreringen af oplysninger i det europæiske arvebevis om den efterlevende ægtefælles arvelod i henhold til BGB's § 1371, stk. 1, har. Kommissionen har i sit skriftlige indlæg og i retsmødet anført, at der ganske vist mangler et udtrykkeligt grundlag for at give oplysninger om arvelodden de retsvirkninger, der er fastsat i artikel 69 i forordning nr. 650/2012, men at denne løsningsmodel alligevel skal vælges, idet denne bestemmelses retsvirkninger på sin vis skal udvides til at omfatte oplysningen vedrørende den arvelod, der tilkommer den efterlevende ægtefælle i henhold til BGB's § 1371, stk. 1.

122. I retslitteraturen fremføres det synspunkt, at den andel, der tilfalder den efterlevende ægtefælle i henhold til BGB's § 1371, stk. 1 – for så vidt som den henregnes til formueforholdet mellem ægtefællerne – kan registreres til orientering i det europæiske arvebevis inden for rammerne af de i artikel 68, litra h), i forordning nr. 650/2012 nævnte »oplysninger om formueforholdet mellem ægtefæller« med angivelse af det grundlag, på hvilket disse faktiske forhold er blevet fastslået [32]. Ifølge en anden opfattelse, hvortil den forelæggende ret har henvist i forbindelse med det andet og det tredje præjudicielle spørgsmål, skal den andel, der følger af BGB's § 1371, stk. 1, registreres i arvebeviset som en oplysning om »respektive arveandele« i henhold til artikel 68, litra l) [33].

123. Det er min opfattelse, at dette, uanset hvilken af de nævnte bestemmelser der finder anvendelse på registreringen af den forhøjede arvelod i det europæiske arvebevis, skal ske med det udtrykkelige forbehold, at denne arvelod er fastsat på grundlag af den lov, der skal anvendes på formueforholdet mellem ægtefællerne. Der vil nemlig ikke nødvendigvis være tale om den lov, som skal anvendes på formueforholdet mellem ægtefællerne i henhold til lovvalgsreglerne i den medlemsstat, for hvis myndigheder parten forelægger det europæiske arvebevis, der er udstedt i en anden medlemsstat. Det er en følge af, at der ikke findes ensartede lovvalgsregler, der er fælles for alle medlemsstater, og som fastsætter den lov, der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller.

124. Ved at registrere et forbehold i det europæiske arvebevis, hvorefter den arvelod, der tilkommer den efterlevende ægtefælle i henhold til BGB's § 1371, stk. 1, er omfattet af den lov, der anvendes på formueforholdet mellem ægtefællerne, begrænses samtidig muligheden for at påberåbe sig formodningen i artikel 69, stk. 3 og 4, i forordning nr. 650/2012.

32 – T. Ivanc, S. Kralijć, »European Certificate of Succession – Was there a need for a European intervention?«, *Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici*, udgave 18, 2016, s. 266.

33 – D. Stamatiadis i H. Pamboukis, *EU Succession Regulation No 650/2012: A Commentary*, Oxford, C.H. Beck, Hart Publishing 2017, s. 633.

125. På baggrund af det ovenstående foreslår jeg Domstolen, at det andet og det tredje præjudicielle spørgsmål, såfremt Domstolen besvarer det første præjudicielle spørgsmål benægtende, besvares således, at artikel 68, litra l), og artikel 67, stk. 1, i forordning nr. 650/2012 skal fortolkes således, at den efterlevende ægtefælles arvelod, også for det tilfælde, at denne for en brøkdels vedkommende skyldes en forhøjelse i henhold til en formueretlig bestemmelse som BGB's § 1371, stk. 1, i det hele – alene til orientering – kan registreres i det europæiske arvebevis.

VI. Forslag til afgørelse

126. På grundlag af det ovenstående foreslår jeg Domstolen at besvare de præjudicielle spørgsmål fra Kammergericht Berlin (den regionale appeldomstol i Berlin, Tyskland) således:

»Artikel 1, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 650/2012 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser vedrørende arv og om accept og fuldbyrdelse af officielt bekræftede dokumenter vedrørende arv og om indførelse af et europæisk arvebevis, sammenholdt med denne forordnings artikel 1, stk. 2, litra d), skal fortolkes således, at den lov, der skal anvendes på arv, omfatter bestemmelser, der – som BGB's § 1371, stk. 1, – fastsætter den efterlevende ægtefælles arvelod, nærmere bestemt også selv om de kun finder anvendelse, når ægtefællerne har haft en bestemt formueordning, og ægtefællens arvelod træder i stedet for bodelingen mellem ægtefællerne, selv om arveloddens størrelse beregnes efter helt andre principper end dem, der regulerer bodelingen mellem ægtefællerne i levende live.«